

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Андрій Царенок

●

МІЖВУЗІВСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ СЕМІНАР ПАМ'ЯТІ С.О. ЯВОНЕНКА

(Короткий огляд)

8 червня у Чернігівському державному педагогічному університеті імені Т.Г.Шевченка відбувся VI Міжвузівський культурологічний семінар "Некласична філософія мови, моралі, мистецтва, релігії", присвячений пам'яті незабутнього С.О.Явоненка, представника сучасної Чернігівської філософської школи. Організаторами традиційного заходу виступили кафедра філософії та культурології зазначеного університету, а також дружна кафедра етики, естетики та культурології Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка. Участь у семінарі брало багато представників різних освітніх закладів України та інших інституцій, що значною мірою визначило специфіку заходу і досить широке коло науково-практичних проблем, до аналізу яких учасники зверталися під час роботи двох семінарських сесій.

У першу чергу на відкритті культурологічного семінару згадувалися вітчизняні філософи, які пішли з життя впродовж останніх років - С.Явоненко, В.Табачковський, В.Шевченко, В.Горський, В.Босенко. Зокрема, сенсу життя та творчих звершень цих науковців, як і взагалі щирих представників філософської науки, був присвячений виступ голови оргкомітету семінару професора В.Личковаха "Людське світовідношення та філософування: філософія як "досвід життя". Пам'яті "неспійманих" філософів". Звертаючись до відомої епітафії, - напису на могилі Григорія Сковороди ("Світ ловив мене, та не спіймав"), - виступаючий називає згаданих філософів "неспійманими" матеріальним, тварним, гріховним життям. Філософ, на думку В.Личковаха, ходить на межі світу реального і трансцендентного, видимого і невидимого, сакрального і профанного, залишаючись "неспійманим" світом "видимим", профанним. З іншого боку, правдиве філософування виступає як осмислення досвіду життя - життя родового та власного, індивідуально-екзистенціального. Отож і сама філософія, маючи метафізичні, транснаукові характеристики, звертається до глибинних сенсів досвіду життя людини. Звідси походять ті сповідальність і автобіографізм, якими можуть бути сповнені власне філософські студії, зокрема, філософська спадщина багатьох "неспійманих" мислителів.

Згадуючи філософів сучасності, учасники семінарських сесій вдавалися й до аналізу історичних традицій філософування. Відповідно, кілька виступів були безпосередньо пов'язані з історією української та російської філософії. Зокрема,

зверталася увага на необхідність переосмислення інтелектуальної спадщини Івана Франка, самобутню філософію якого не слід відносити однозначно до романтизму, марксизму, позитивізму чи атеїзму (В.Скрипка). Аудиторія мала нагоду ознайомитися з дослідженням, присвяченим осмисленню проблеми смертності людського буття у творчості Михайла Коцюбинського. Письменник неодноразово у своїх творах звертається саме до теми смерті, і екзистенціал смертності в його спадщині виступає як привід замислитися над сенсом життя та цінністю останнього (Т.Андрійчук). До уваги учасників семінару був представлений й аналіз історіософських поглядів Пантелеймона Куліша (О.Тютюнник). У контексті дослідження питання про співвідношення національного та загальнолюдського у культурі згадувалися відповідні ідеї класиків російської філософії - Миколи Бердяєва, Олексія Хомякова та інших (О.Штань).

Недвозначний наголос було зроблено на опозиції тиші й звуку у духовній культурі соціуму (М.Богун, М.Столяр). З їхньої точки зору, співвідношення тиші, музики та шуму являє собою певний темпоритм історії культури та людського життя. В той час, як швидкоплинність життя є наслідком витіснення тиші на периферію цивілізації, "залучення до тиші в молитві та покаянні виводить людину за межі часу". Феномен дивовижного довгожителства православних ісихастів та ціла низка інших духовно-релігійних закономірностей, на які посилялися доповідачі, свідчать про те, що тиша молитовного спілкування з Богом здатна перемагати профанний час.

Ще кілька виступів на семінарі виходили на рівень сучасної релігієзнавчої проблематики. Зокрема, розглядалися питання соціології релігії, аналізувалися думки представників вітчизняного релігієзнавства щодо феномену релігійних відносин (С.Мащенко). На думку доповідача, необхідною умовою для виникнення релігійних відносин є власне наявність віри (невіруюча людина, навіть виконуючи релігійні обряди, не бере участі у релігійних відносинах). Слід відрізнити сутнісні релігійні відносини і відносини релігійної людини (політичні, правові, моральні та ін.), які, втім, також мають свій релігійний аспект.

Вельми актуальним виглядало звернення до широкого кола освітньо-педагогічних проблем і проблем виховання дітей та юнацтва. Була висловлена думка про те, що сучасна освіта, безперечно, має бути пов'язана з національним, народним традиційним началом, однак, у той саме час слід подолати історичні межі її автаркії, використовуючи для сучасних освітянських програм принцип "діалогу культур" (О.Явоненко). Приділялася увага питанням психологічної культури майбутніх вчителів (О.Видра) та культури діяльності адміністративного менеджера (С.Петрова), причому акцент, зокрема, робився на важливості формування в молодій людині відповідних цінностей. Як зазначила учасниця семінару психотерапевт В.Шеховцова, втрата сенсу життя й ціннісних орієнтирів вкрай негативно позначається на розвитку дітей підліткового віку, сприяючи схильності останніх до алкоголізму, наркоманії та інших серйозних психічних вад. Моральному розбещенню молоді значною мірою "сприяють" і сучасні засоби масової інформації, кіно, порнографічна література тощо. Підкреслювалося естетичне значення арт-терапії у справі реабілітації "проблемних" дітей.

Своєрідним продовженням освітньо-педагогічної тематики було ознайомлення з книгою письменниці Валері Вуд-Гейгер (Wood-Gaiger) "Льодяна подорож" ("The Ice Journey"), яку до уваги учасників семінару запропонувала О.Колесник. У творі в популярній, доступній для дитячого розуміння формі викладається нова наукова гіпотеза щодо заселення американського континенту. Як передбачається автором, читаючи книгу, діти зможуть дізнатися про етнічні особливості життя різних народів та особливості їхніх традиційних культур.

Як і передбачалося, виступи значної частини учасників семінару були присвячені сфері мистецтвознавчих та естетичних проблем. Зокрема, Є.Босенко у доповіді "Філософія мистецтва у ландшафті сучасної педагогіки" розглядала художні твори як дієвий засіб для роботи сучасних педагогів, оскільки важливим

завданням останніх є не тільки формування людського інтелекту, але й формування справжніх людських почуттів. Так, використання творів живопису значною мірою допомагає розумінню студентами курсів з філософії та історії філософії на рівні естетичного переживання.

Значну роль у системі естетичного виховання людини відіграє "естетичний туризм". Взагалі найчастіше саме прагнення до візуальної краси сприяє виникненню бажання вдатися до туристичної подорожі (Н.Доній).

При розгляді естетичних проблем постсучасності увага, зокрема, була звернена на особливості художнього виміру так званого "товарного фетишизму" (О.Павлова) та естетичного смаку за умов нелінійного інформаційного простору, коли ознаками нового реципієнта стають критичне мислення й особистісна ініціатива - бажання пошуку інформації (О.Снігунова).

Як специфічний дискурс між пропагандою та наукою розглядається радянська мистецько-критична публіцистика 1930-х рр. - періоду, позначеного дуже інтенсивним розвитком та динамічними, хоча й суперечливими змінами у сферах політики, культури, мистецтва (Ю.Півторак).

Було запропоновано також осмислення лінгвоестетичних проблем сприйняття та інтерпретації художнього тексту в творчості О.Білецького, зокрема, аналіз його класифікації читачів літературних творів (Л.Семиног).

Не залишилися поза увагою і питання, пов'язані із постмодерним жанром фентезі. На думку О.Колесника, спостерігаючи "створення" віртуальних світів (фентезі-світів), дослідник бачить прояви реміфологізації у сфері культури. Означене "створення" є певним визначальним чинником у контексті субкультури (доцільно згадати діяльність "толкієністів", які намагаються реалізувати вигаданий світ, їхню міфопоетичну номінацію). Інший виступ паралельно торкається проблеми філософії еволюції буття у "Хроніках Нарнії" К.С.Льюїса (А.Полякова).

На перетині гомілетики, релігієзнавства та естетичної теорії досліджується феномен проповідництва, зокрема, малодосліджені особливості естетосфери православної проповіді в Україні (А.Царенок).

О.Чорний, говорячи про онтологічні аспекти української філософії та їх синергетичне трактування, наголошує на суттєвому внеску, що його спромоглися зробити у справу розвитку вітчизняної філософії представники історичної та сучасної чернігівських філософських традицій (зокрема, згадувані С.Явоненко, В.Шевченко та інші).

Різноманітність і плюралізм виступів учасників семінару засвідчують наявність дуже значної кількості актуальних проблем некласичної філософії, що вимагають ґрунтовних розробок у майбутньому. Серед них - питання історії та сучасного стану вітчизняної філософської думки, постмодерні аспекти освіти і виховання, розвитку культурологічних, мистецтвознавчих, естетичних, богословсько-релігієзнавчих студій в Україні.

